

BS/130/2012

**SPOŁECZNE POSTAWY WOBEC
WYZNAWCÓW RÓŻNYCH RELIGII**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
11 stycznia 2012 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Polskie społeczeństwo jest dość jednorodne pod względem religijnym. Obok katolików największą grupę stanowią wyznawcy prawosławia, których jest ponad pół miliona. Stosunkowo liczni są przedstawiciele wyznań protestanckich, których liczba ogółem sięga ponad 150 tys. (wśród nich 75 tys. to członkowie Kościoła ewangelicko-augsburskiego). Do najliczniejszych grup wyznaniowych należą ponadto świadkowie Jehowy, których liczba przekracza 125 tys.¹

ZNAJOMOŚĆ WYZNAWCÓW INNYCH RELIGII

Jednorodność religijna polskiego społeczeństwa sprawia, że Polacy często nie znają osobiście wyznawców innych religii i związków wyznaniowych², także tych najliczniej reprezentowanych w Polsce, takich jak prawosławie lub wspólnoty wywodzące się z tradycji protestanckiej. Jest to zrozumiałe nie tylko ze względu na powszechność katolicyzmu w Polsce, ale także na to, że wyznawcy najliczniej reprezentowanych religii nie zamieszkują równomiernie całego kraju, ale koncentrują się w niektórych jego regionach. Wyznawcy prawosławia mieszkają przede wszystkim w województwie podlaskim, z kolei najwięcej osób należących do Kościołów protestanckich jest w województwie śląskim.

Jedynym związkiem wyznaniowym, którego członków zna osobiście większość Polaków, są świadkowie Jehowy. Znajomość przynajmniej jednej osoby tego wyznania zadeklarowało ogółem 60% badanych, w tym prawie dwie piąte (39% ogółu) zetknęło się osobiście z kilkoma jego przedstawicielami. Dla porównania – wyznawców prawosławia zna ogółem mniej niż jedna trzecia badanych (32%), a protestantów niewiele więcej niż jedna piąta (21%). Jeszcze mniejsza grupa deklaruje osobistą znajomość wyznawców judaizmu i muzułmanów (po 13%) oraz buddystów (8%). Najmniej osób miało okazję poznania członków wspólnoty Hare Krysna (4%).

---

¹ Dane GUS, w: Rocznik Statystyczny RP 2011.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (266) przeprowadzono w dniach 5 – 12 lipca 2012 roku na liczącej 960 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

Czy zna Pan(i) osobiście:	Sam(a) jestem tego wyznania	Znam wiele osób tego wyznania	Znam kilka osób tego wyznania	Znam jedną osobę tego wyznania	Nie znam nikogo tego wyznania	Trudno powiedzieć
	w procentach					
– wyznawców prawosławia	1	7	17	7	67	1
– protestantów	0	4	13	4	78	1
– wyznawców judaizmu	0	2	7	4	85	2
– muzułmanów	0	2	7	4	86	1
– buddystów	0	1	3	4	91	1
– świadków Jehowy	1	9	39	11	39	1
– członków wspólnoty Hare Krysna	0	1	2	1	94	2

Osobista znajomość przedstawicieli innych wyznań i religii jest, jak się okazuje, na ogół zróżnicowana w zależności od wielkości miejsca zamieszkania oraz statusu społeczno-ekonomicznego. Najczęściej mieli okazję zetknąć się z nimi mieszkańcy dużych miast oraz osoby stosunkowo dobrze wykształcone i sytuowane. Są to grupy, których kontakty społeczne mają z reguły najszerszy zasięg.

Nieco inaczej jest w przypadku osobistej znajomości świadków Jehowy. Stosunkowo najczęściej znajomość przedstawicieli tej wspólnoty deklarują mieszkańcy miast małych i średniej wielkości, najrzadziej – dużych aglomeracji.

Znajomość wyznawców innych religii jest zróżnicowana terytorialnie. Wprawdzie dane uzyskiwane w naszych badaniach nie są w pełni miarodajne na poziomie poszczególnych województw, jednak – zgodnie z tym, czego można się było spodziewać – pokazują, że znajomość przedstawicieli innych wyznań i religii jest najczęstsza tam, gdzie występują skupiska mniejszości religijnych w Polsce. Dla przykładu – przynajmniej jednego wyznawcę prawosławia zna aż 87% badanych przez nas mieszkańców województwa podlaskiego oraz 59% mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego. Badani mieszkający w województwie podlaskim zdecydowanie częściej niż inni deklarują również znajomość muzułmanów (37%). Z kolei osobiste kontakty z przedstawicielami wyznań protestanckich stosunkowo najczęściej mają mieszkańcy województwa śląskiego i zachodniopomorskiego (po 31%).

POSTAWY DYSTANSU I BLISKOŚCI WOBEC WYZNAWCÓW RÓŻNYCH RELIGII

Druga część naszego badania poświęcona była dystansowi społecznemu wobec wyznawców różnych religii. Pytaliśmy respondentów, jak by zareagowali, gdyby wyznawcy innych religii mieli pełnić w ich dalszym lub bliższym środowisku różne role społeczne, tzn. byli ich kolegami w pracy, przełożonymi, najbliższymi sąsiadami, małżonkami ich dziecka. Swoje stosunek do tej kwestii badani określali za pomocą skali, której krańce oznaczały: zdecydowany brak zastrzeżeń, czyli przyzwolenie na pełnienie tych ról przez osoby różnych wyznań i religii, oraz kategoryczny sprzeciw.

Spoleczne przyzwolenie na pełnienie konkretnych ról przez przedstawicieli mniejszości religijnych jest zróżnicowane w zależności od tego, jakiej religii są wyznawcami. Generalnie Polacy najczęściej skłonni są akceptować w swoim otoczeniu wyznawców religii chrześcijańskich (szczególnie prawosławia) oraz judaizmu. Nieco słabsze jest przyzwolenie na pełnienie różnych ról przez świadków Jehowy, muzułmanów oraz buddystów. Stosunkowo najwięcej zastrzeżeń budzi wchodzenie w relacje społeczne z członkami wspólnoty Hare Kryszna.

Większość dorosłych Polaków nie miałaby zastrzeżeń co do tego, by osoby różnych wyznań i religii pracowały razem z nimi czy też były ich najbliższymi sąsiadami. Podobnie na ogół zaaprobowano by wyznawców innych religii (nawet tak odległych kulturowo i słabo znanych, jak członkowie wspólnoty Hare Kryszna) w roli swoich przełożonych. Zdecydowanie najtrudniejsze do przyjęcia byłoby małżeństwo własnego dziecka z osobą innego wyznania lub religii. W tym wymiarze najbardziej widoczne jest zróżnicowanie postaw bliskości – dystansu wobec przedstawicieli różnych religii. I tak niemal trzy czwarte badanych (72%) nie miałoby nic przeciwko temu, aby ich syn lub córka poślubił wyznawcę prawosławia. Większość zaakceptowałaby też małżeństwo dziecka z protestantem (61%) czy wyznawcą judaizmu (58%). Blisko połowa (49%) nie miałaby zastrzeżeń, aby jej synową lub zięciem został buddysta. Znaczne kontrowersje budzi ewentualny związek dziecka ze świadkiem Jehowy. Gotowych zaakceptować wybór syna lub córki było 46% badanych, jednak niewiele mniej (42%) byłoby temu przeciwnych. Podobnie kontrowersyjne okazuje się małżeństwo dziecka z wyznawcą islamu. Bez zastrzeżeń przyjąłoby je 40% respondentów, nieco więcej (42%) zareagowałoby niechęcią. Najmniej osób miało jednoznaczny (pozytywny lub negatywny) stosunek do związku dziecka z członkiem wspólnoty Hare Kryszna, prawdopodobnie nieliczni mają jakiegokolwiek wyobrażenia dotyczące tej grupy religijnej. Także w tym przypadku opinie badanych są podzielone: 37% byłoby krytycznych wobec

małżeństwa dziecka z członkiem wspólnoty Hare Krysna, natomiast 33% nie miałyby zastrzeżeń.

W przypadku czterech uwzględnionych w badaniu grup religijnych i wyznaniowych (wyznawców prawosławia, protestantów, wyznawców judaizmu oraz muzułmanów) możemy sprawdzić, czy i w jaki sposób zmienia się społeczny stosunek do nich. Okazuje się, że w ostatnich jedenastu latach osłabły postawy świadczące o dystansie wobec wyznawców innych religii. Jest to widoczne na każdym poziomie „głębokości” wyobrażonych kontaktów i relacji z osobami innych wyznań i religii. Największe zmiany dotyczą stosunku do pełnienia przez wyznawców innych religii tych ról, w odniesieniu do których akceptacja była i jest mniejsza, a więc przede wszystkim roli męża (żony) dziecka, a także przełożonego w pracy. Najbardziej poprawiło się nastawienie do wyznawców judaizmu oraz prawosławia. Na przykład odsetek osób niemających zastrzeżeń do małżeństwa ich dziecka z wyznawcą prawosławia wzrósł od 2001 roku o 9 punktów (z 63% do 72%). Jednocześnie o 7 punktów zmalał (z 24% do 17%) odsetek tych, które wyrażają sprzeciw. Wyznawcę judaizmu w roli swojego zięcia lub synowej zaakceptowałyby więcej osób niż jedenaście lat temu (wzrost z 49% do 58%), a sprzeciwiłoby się temu wyraźnie mniej niż wówczas (spadek z 39% do 28%).

Tabela 2

Jaki miał(a)by Pan(i) stosunek do tego, aby wyznawca prawosławia był Pana(i):	Zdecydowanie nie miał(a)bym zastrzeżeń		Raczej nie miał(a)bym zastrzeżeń		Był(a)bym raczej przeciwko temu		Był(a)bym zdecydowanie przeciwko temu		Trudno powiedzieć	
	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12
	w procentach									
- kolegą w pracy	61	66	30	27	4	2	2	1	3	4
- najbliższym sąsiadem	61	65	31	30	4	1	2	1	2	3
- szefem w pracy	55	62	31	29	6	3	3	1	5	5
- synową lub zięciem	37	40	26	32	16	12	8	5	13	11

Tabela 3

Jaki miał(a)by Pan(i) stosunek do tego, aby protestant był Pana(i):	Zdecydowanie nie miał(a)bym zastrzeżeń		Raczej nie miał(a)bym zastrzeżeń		Był(a)bym raczej przeciwko temu		Był(a)bym zdecydowanie przeciwko temu		Trudno powiedzieć	
	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12
	w procentach									
- kolegą w pracy	55	56	34	31	5	4	3	2	3	7
- najbliższym sąsiadem	54	54	34	33	5	4	4	2	3	7
- szefem w pracy	50	52	32	32	8	6	5	2	5	8
- synową lub zięciem	33	33	25	28	18	14	12	10	12	15

Tabela 4

Jaki miał(a)by Pan(i) stosunek do tego, aby wyznawca judaizmu był Pana(i):	Zdecydowanie nie miał(a)bym zastrzeżeń		Raczej nie miał(a)bym zastrzeżeń		Był(a)bym raczej przeciwko temu		Był(a)bym zdecydowanie przeciwko temu		Trudno powiedzieć	
	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12
	w procentach									
- kolegą w pracy	50	53	34	32	7	7	5	2	4	5
- najbliższym sąsiadem	50	53	34	35	7	5	5	2	4	5
- szefem w pracy	44	50	32	33	11	7	8	3	5	6
- synową lub zięciem	28	30	21	28	22	17	17	11	12	14

Tabela 5

Jaki miał(a)by Pan(i) stosunek do tego, aby muzułmanin był Pana(i):	Zdecydowanie nie miał(a)bym zastrzeżeń		Raczej nie miał(a)bym zastrzeżeń		Był(a)bym raczej przeciwko temu		Był(a)bym zdecydowanie przeciwko temu		Trudno powiedzieć	
	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12
	w procentach									
- kolegą w pracy	46	48	34	30	9	8	6	6	5	8
- najbliższym sąsiadem	46	45	33	34	9	8	7	5	5	7
- szefem w pracy	41	42	29	32	13	11	10	6	7	9
- synową lub zięciem	22	21	17	19	23	22	25	21	13	16

Tabela 6

Jaki miał(a)by Pan(i) stosunek do tego, aby buddysta był Pana(i):	Zdecydowanie nie miał(a)bym zastrzeżeń	Raczej nie miał(a)bym zastrzeżeń	Był(a)bym raczej przeciwko temu	Był(a)bym zdecydowanie przeciwko temu	Trudno powiedzieć
	w procentach				
- kolegą w pracy	48	31	6	4	11
- najbliższym sąsiadem	48	32	6	3	11
- szefem w pracy	46	31	7	4	11
- synową lub zięciem	26	23	17	15	19

Tabela 7

Jaki miał(a)by Pan(i) stosunek do tego, aby świadek Jehowy był Pana(i):	Zdecydowanie nie miał(a)bym zastrzeżeń	Raczej nie miał(a)bym zastrzeżeń	Był(a)bym raczej przeciwko temu	Był(a)bym zdecydowanie przeciwko temu	Trudno powiedzieć
	w procentach				
- kolegą w pracy	52	33	5	6	4
- najbliższym sąsiadem	52	33	5	6	4
- szefem w pracy	50	32	7	7	4
- synową lub zięciem	24	22	19	23	12

Tabela 8

Jaki miał(a)by Pan(i) stosunek do tego, aby członek wspólnoty Hare Krysna był Pana(i):	Zdecydowanie nie miał(a)bym zastrzeżeń	Raczej nie miał(a)bym zastrzeżeń	Był(a)bym raczej przeciwko temu	Był(a)bym zdecydowanie przeciwko temu	Trudno powiedzieć
	w procentach				
- kolegą w pracy	39	22	7	7	25
- najbliższym sąsiadem	37	23	8	7	24
- szefem w pracy	37	22	8	8	24
- synową lub zięciem	19	14	17	20	29

Postawy dystansu i bliskości wobec osób innych wyznań i religii pokazują indeksy, które sporządziliśmy zliczając deklaracje przyzwolenia i sprzeciwu wobec pełnienia różnych ról przez wyznawców każdej z religii.

Tabela 9

Akceptacja pełnienia omawianych ról społecznych przez:	Wyrażający akceptację pełnienia:								Niewyrażający akceptacji	
	czterech ról		trzech ról		dwóch ról		jednej roli			
	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12
	w procentach									
- wyznawcę prawosławia	60	69	27	22	5	3	2	1	7	4
- protestanta	58	60	25	24	5	3	1	1	11	12
- wyznawcę judaizmu	48	56	28	26	7	5	2	2	15	11
- buddystę	-	48	-	28	-	3	-	2	-	19
- świadka Jehowy	-	45	-	36	-	4	-	1	-	14
- muzułmanina	38	39	32	33	8	6	3	3	18	19
- członka wspólnoty Hare Krysna	-	32	-	26	-	2	-	1	-	38

Tabela 10

Sprzeciw wobec pełnienia omawianych ról społecznych przez:	Niewyrażający żadnego sprzeciwu (cztery role)		Wyrażający sprzeciw wobec pełnienia:							
			jednej roli		dwóch role		trzech ról		czterech ról	
	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12	V '01	VII '12
	w procentach									
- wyznawcę prawosławia	73	81	18	15	3	2	1	0	4	1
- protestanta	70	76	18	16	4	2	2	1	7	5
- wyznawcę judaizmu	60	70	22	19	6	4	2	1	11	6
- buddystę	-	67	-	21	-	2	-	1	-	8
- członka wspólnoty Hare Krysna	-	62	-	21	-	2	-	2	-	13
- świadka Jehowy	-	58	-	28	-	4	-	1	-	10
- muzułmanina	51	55	26	26	7	5	3	2	13	11

O największej otwartości świadczy odsetek osób wyrażających przyzwolenie na pełnienie wszystkich czterech omawianych ról przez przedstawicieli różnych wyznań i religii. Postawy pełnej akceptacji są zdecydowanie najczęstsze wobec wyznawców prawosławia

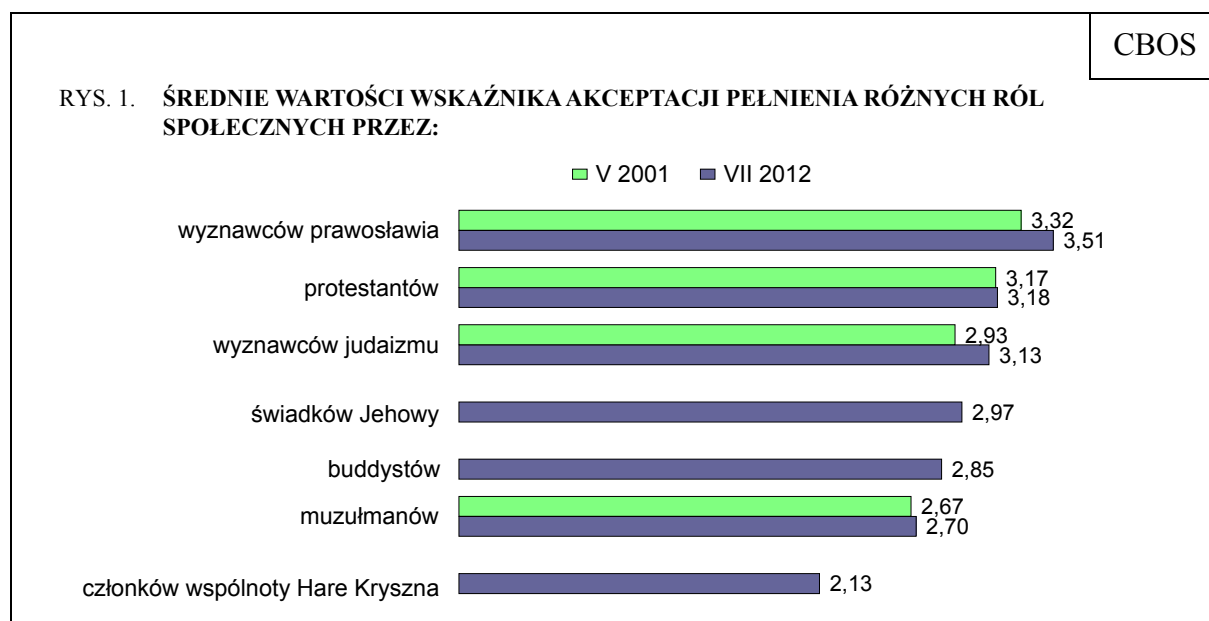
(69%), a względnie częste wobec protestantów (60%) oraz wyznawców judaizmu (56%). W ciągu ostatnich jedenastu lat Polacy stali się bardziej otwarci na wyznawców innych religii, choć nie na wszystkich w jednakowym stopniu. O wzroście społecznej akceptacji można mówić przede wszystkim w odniesieniu do wyznawców prawosławia oraz judaizmu.

O całkowitej obcości i odrzuceniu świadczy natomiast odsetek osób wyrażających sprzeciw wobec pełnienia wszystkich czterech omawianych ról społecznych przez przedstawicieli różnych wyznań i religii. Postawy nacechowane największym dystansem są stosunkowo najczęstsze wobec członków wspólnoty Hare Kryszna (13%), wyznawców islamu (11%) oraz świadków Jehowy (10%).

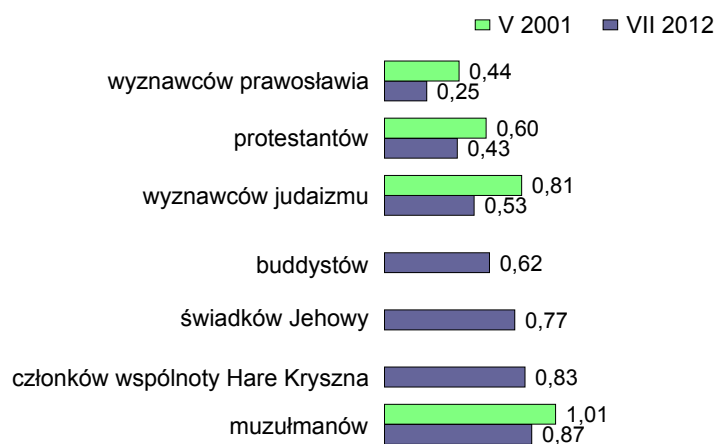
Od 2001 roku osłabły postawy obcości i odrzucenia wobec wyznawców wszystkich czterech religii, które uwzględniliśmy w obu badaniach.

Wartości indeksów można potraktować jako punkty na skali od 0 do 4 i dla każdej z religii obliczyć średnie wartości. W sposób bardziej syntetyczny pokazują one zróżnicowanie postaw społecznych wobec wyznawców poszczególnych religii oraz – tam gdzie to można prześledzić – zmiany, jakie zaszły od 2001 roku. Wartości średnich można traktować jako ogólny wskaźnik akceptacji bądź dystansu wobec wyznawców różnych religii. Uzyskane wartości potwierdzają, że najbliżsi respondentom są wyznawcy prawosławia. Z kolei największy dystans – spośród uwzględnionych w badaniu grup religijnych – odczuwają wobec muzułmanów, członków wspólnoty Hare Kryszna oraz świadków Jehowy.

Zmiany średnich w ciągu ostatnich jedenastu lat świadczą o osłabieniu postaw odrzucenia i dystansu wobec wyznawców wszystkich religii monoteistycznych i jednocześnie o wzroście otwartości wobec wyznawców judaizmu i prawosławia.

RYS. 2. ŚREDNIE WARTOŚCI WSKAŹNIKA SPRZECIWU WOBEC PEŁNIENIA RÓŻNYCH RÓL SPOŁECZNYCH PRZEZ:

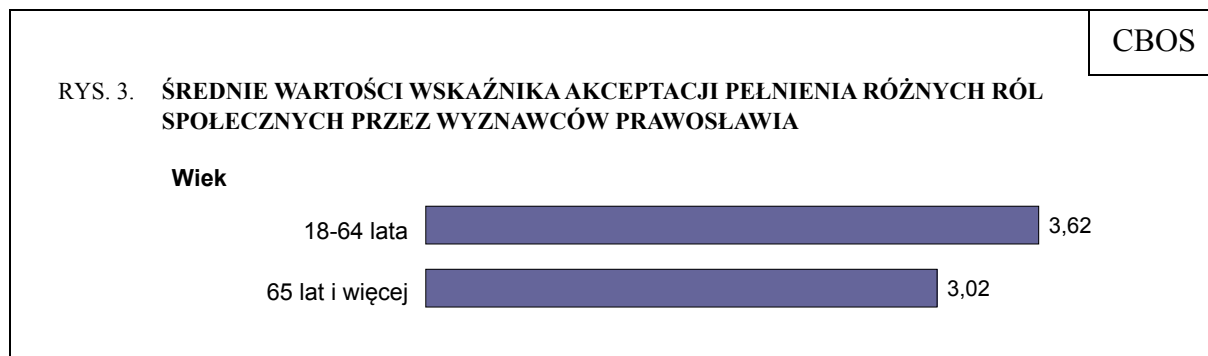
SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE ZRÓŻNICOWANIE WSKAŹNIKA AKCEPTACJI WYZNAWCÓW INNYCH RELIGII

W odniesieniu do każdej grupy religijnej i wyznaniowej przeprowadziliśmy analizy mające pokazać, jakie są społeczno-demograficzne determinanty postaw akceptacji i otwartości wobec wyznawców innych religii³. Oprócz cech społeczno-demograficznych, które w naszych analizach zwykle bierzemy pod uwagę (takich jak: płeć, wiek, wielkość miejscowości zamieszkania, wykształcenie, dochody, ocena sytuacji materialnej, częstość udziału w praktykach religijnych, deklarowane poglądy polityczne), uwzględniliśmy także osobistą znajomość przedstawicieli innych wyznań i religii. Znaczenie poszczególnych charakterystyk respondentów jest różne w odniesieniu do każdej z grup religijnych i wyznaniowych.

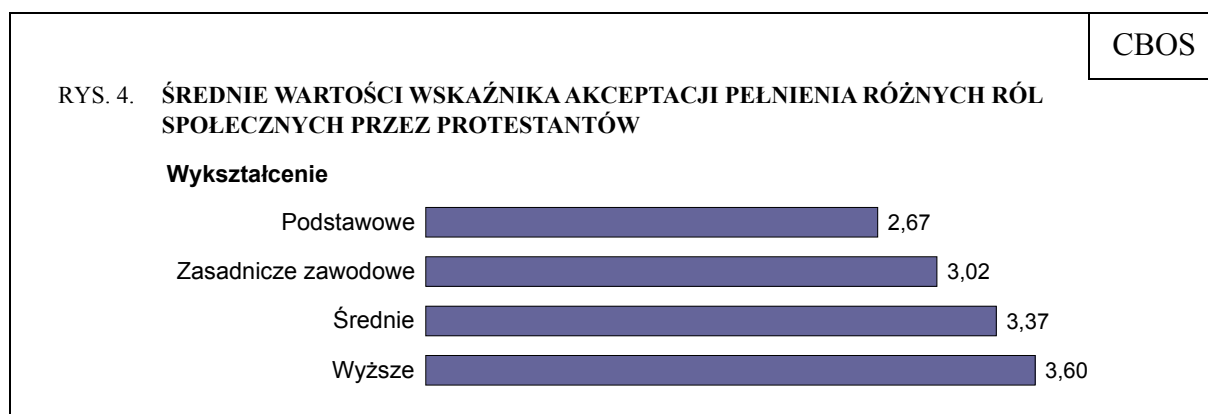
Stosunek do **wyznawców prawosławia** różnicuje przede wszystkim wiek. Osoby mające 65 lat i więcej są wyraźnie mniej otwarte wobec wyznawców prawosławia niż młodszy respondenci. Zarówno w przypadku osób poniżej 65 roku życia, jak i starszych istotne znaczenie ma osobista znajomość wyznawców tej religii. Ci, którzy osobiście znają wyznawców prawosławia, zdecydowanie częściej skłonni są akceptować ich w swoim

³ Wykorzystano moduł do analizy wielozmiennowej *IBM SPSS Decision Trees*.

środowisku w różnych rolach społecznych. Także wśród badanych powyżej 65 roku życia poziom akceptacji wyznawców tej religii wyraźnie wzrasta, jeśli stykają się z nimi w swoim otoczeniu (średnia 3,53).

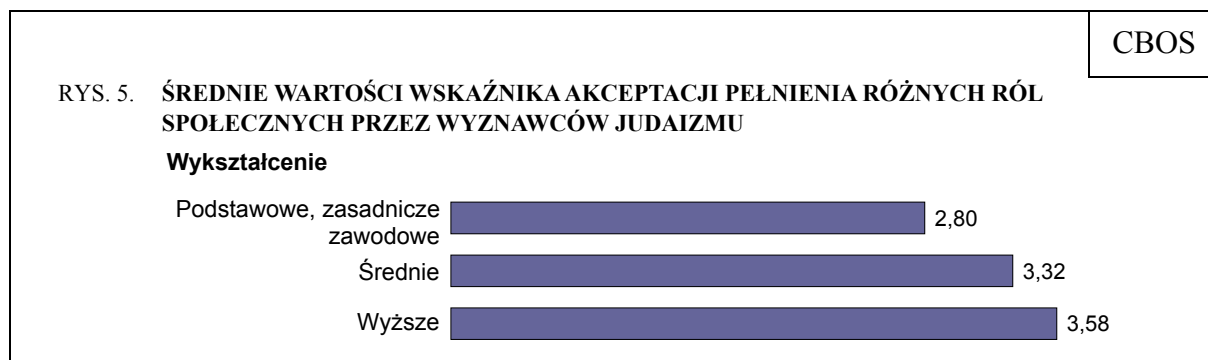

Stosunek do członków **Kościół protestanckich** zależy przede wszystkim od wykształcenia. Im ono wyższe, tym, ogólnie rzecz biorąc, częstsze są postawy otwartości i akceptacji wobec protestantów. Istotne znaczenie mają także poglądy polityczne ankietowanych, częstość udziału w praktykach religijnych oraz osobista znajomość protestantów. Stosunkowo najwyższy poziom akceptacji przedstawiciele wyznań protestanckich notujemy wśród osób z wyższym wykształceniem, osobiście znających protestantów (3,74), natomiast najniższy wśród badanych z wykształceniem podstawowym, uczestniczących w praktykach religijnych raz w tygodniu (2,10).

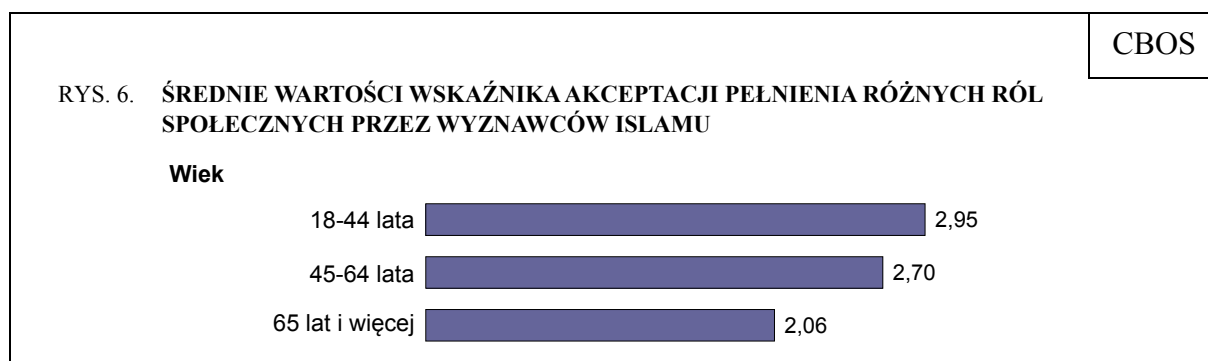

Stosunek do **wyznawców judaizmu** także w największym stopniu zależy od wykształcenia. Relatywnie największym przyzwoleniem na pełnienie różnych ról społecznych przez wyznawców judaizmu charakteryzują się osoby z wyższym wykształceniem, a najmniejszym – badani z wykształceniem podstawowym i zasadniczym

zawodowym. Wśród respondentów z wyższym wykształceniem szczególnie wysoką akceptacją wyznawców judaizmu wyróżniają się badani o lewicowych poglądach politycznych lub niepotrafiący określić swoich przekonań na skali lewica – prawica (3,64). W grupie osób z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym dodatkowo istotna okazuje się płeć – na kontakty z wyznawcami judaizmu wyraźnie bardziej otwarci są mężczyźni niż kobiety (3,12 wobec 2,49).

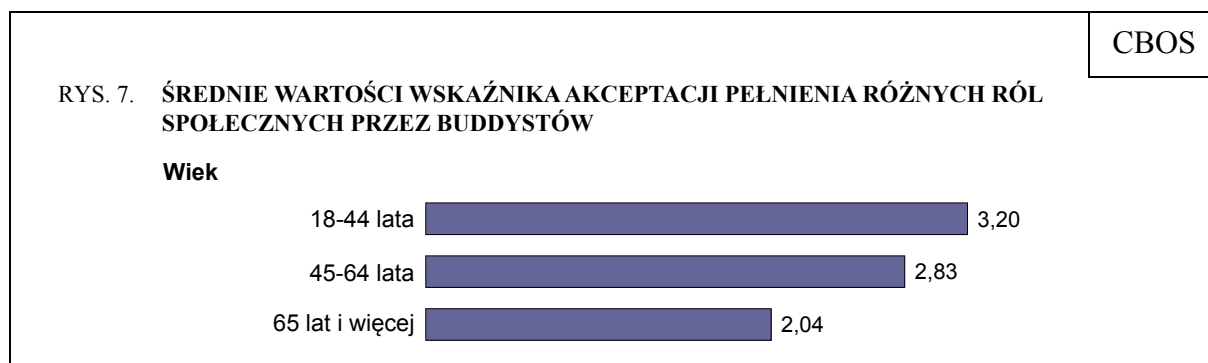

Postawy wobec **wyznawców islamu** różnicuje przede wszystkim wiek. Deklaracje świadczące o dystansie wobec wyznawców tej religii są najczęstsze wśród ludzi starszych – powyżej 65 roku życia. Z kolei największy poziom akceptacji muzułmanów odnotowujemy wśród ludzi młodych – do 44 roku życia. Stosunek osób w średnim wieku (mających od 45 do 64 lat) do wyznawców islamu zależy od wykształcenia. Relatywnie najbardziej pozytywnie nastawieni do tej grupy religijnej są badani w średnim wieku z wykształceniem średnim (2,93), mniej – z wykształceniem wyższym (2,62) oraz zasadniczym zawodowym lub podstawowym (2,53).

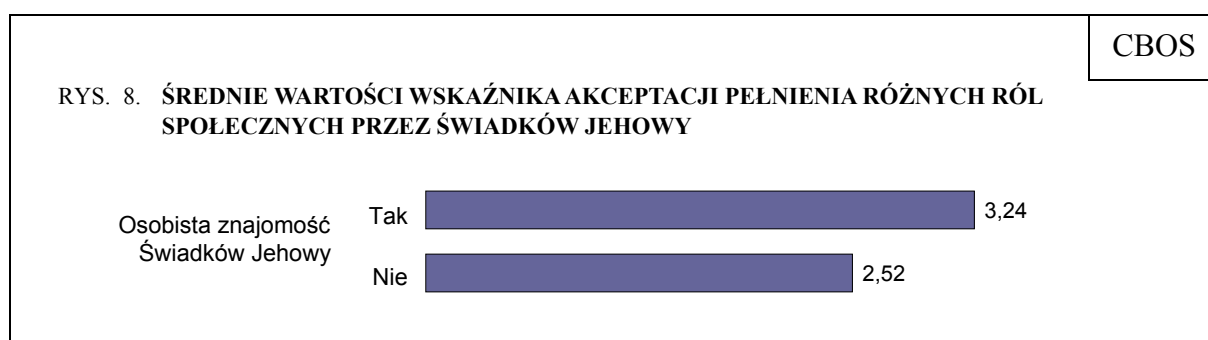

Stosunek do **buddystów** także w największym stopniu warunkuje wiek. Najbardziej otwarci na relacje z wyznawcami buddyzmu są badani od 18 do 44 roku życia. O braku

otwartości i dystansie można natomiast mówić przede wszystkim w przypadku ludzi starszych, powyżej 64 roku życia. Stosunek osób w wieku 45–64 lata do buddystów istotnie zależy od wykształcenia: bardziej przychylnie nastawieni do pełnienia przez nich różnych ról społecznych są badani z wykształceniem średnim i wyższym (3,23) niż gorzej wykształceni (2,45).

Postawy wobec **świadków Jehowy** zależą w głównej mierze od osobistej znajomości członków tej grupy religijnej. Zdecydowanie bardziej otwarci na kontakty z nimi są badani osobiście znający ich przedstawicieli. Szczególnie dużą akceptacją świadków Jehowy wyróżniają się respondenci, którzy osobiście ich znają, jednocześnie sami nie uczestniczą w praktykach religijnych lub robią to jedynie sporadycznie (3,49). Z kolei w przypadku osób nieznających osobiście nikogo spośród świadków Jehowy istotną rolę odgrywa wiek. Największy dystans wobec nich przejawiają osoby starsze, powyżej 64 roku życia (1,88).

Stosunek do członków wspólnoty **Hare Kryszna** łączy się przede wszystkim z wiekiem. Najbardziej otwarci na kontakty z przedstawicielami tej grupy są badani mający od 35 do 44 lat, w tym szczególnie mężczyźni (2,95). Najmniej przychylnie nastawienie do nich mają ludzie starsi, powyżej 64 roku życia.

RYS. 9. ŚREDNIE WARTOŚCI WSKAŹNIKA AKCEPTACJI PEŁNIENIA RÓŻNYCH RÓL SPOŁECZNYCH PRZEZ CZŁONKÓW WSPÓLNOTY HARE KRYSZNA

Wiek

Polacy raczej rzadko mają okazję nawiązywać osobiste kontakty z wyznawcami innych religii. Mimo to, jak deklarują, na ogół nie miałoby problemów z zaakceptowaniem ich w swoim otoczeniu – jako kolegów i przełożonych w pracy czy też jako najbliższych sąsiadów. Trudniej byłoby im przyjąć wyznawców innych religii do grona swoich bliskich, w roli zięcia lub synowej. Zdecydowanie najbliżsi Polakom są wyznawcy prawosławia: większość nie miałaby nic przeciwko bliskim rodzinnym relacjom z przedstawicielami tego wyznania. W kolejnym kręgu bliskości znajdują się protestanci i wyznawcy judaizmu – ponad połowa badanych przyjęłaby ich do swojej najbliższej rodziny. W ostatnich jedenastu latach osłabł dystans społeczny wobec wyznawców innych religii. W największym stopniu poprawiło się nastawienie społeczne do wyznawców prawosławia i judaizmu.

Opracowała
Beata ROGUSKA

A N E K S

Tabela 1

		Czy zna Pan(i) osobiście wyznawców prawosławia ?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		32	67	1	959
Płeć	Mężczyźni	37	61	2	449
	Kobiety	27	72	1	510
Wiek	18-24 lata	27	72	1	120
	25-34	33	65	1	175
	35-44	44	54	2	154
	45-54	34	65	2	146
	55-64	27	71	2	186
	65 lat i więcej	26	74	1	176
Miejsce zamieszkania	Wieś	24	75	1	377
	Miasto do 20 tys.	36	64	1	141
	20-100 tys.	36	63	1	177
	101-500 tys.	34	63	3	157
	501 tys. i więcej mieszk.	43	55	2	107
Wykształcenie	Podstawowe	22	76	2	201
	Zasadnicze zawodowe	19	80	2	247
	Średnie	36	63	1	331
	Wyższe	52	48	0	179
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	55	45	1	96
	Średni personel, technicy	49	51		38
	Pracownicy adm.-biurowi	43	53	4	72
	Pracownicy usług	22	76	1	53
	Robotnicy wykwalifikowani	26	71	3	103
	Robotnicy niewykwalifik.	28	72		42
	Rolnicy	14	84	2	60
Pracujący na własny rach.	39	61		41	
Bierni zawodowo	Renciści	22	75	3	69
	Emeryci	27	72	1	216
	Uczniowie i studenci	27	73		68
	Bezrobotni	34	65	1	54
	Gospodynie domowe i inni	36	64		46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	48	50	1	128
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	34	62	3	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	34	65	1	210
	prywatnym gosp. rolnym	17	81	2	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	28	72		122
	501-750	21	77	2	113
	751-1000	22	76	1	155
	1001-1500	30	68	1	170
	Powyżej 1500 zł	59	39	2	158
Ocena własnych war. mater.	Złe	31	68	1	154
	Średnie	31	67	2	409
	Dobre	33	66	1	395
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	31	66	3	53
	Raz w tygodniu	31	67	2	472
	1-2 razy w miesiącu	35	64	1	146
	Kilka razy w roku	34	65	1	190
	W ogóle nie uczestniczy	24	74	2	98
Poglądy polityczne	Lewica	42	56	2	149
	Centrum	41	59	0	276
	Prawica	31	67	2	307
	Trudno powiedzieć	14	84	2	226

Tabela 2

		Czy zna Pan(i) osobiście protestantów?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		21	78	1	958
Płeć	Mężczyźni	21	78	1	448
	Kobiety	20	78	1	510
Wiek	18-24 lata	27	72	1	120
	25-34	20	79	1	175
	35-44	29	69	2	154
	45-54	20	77	3	146
	55-64	16	83	1	186
	65 lat i więcej	14	84	2	176
Miejsce zamieszkania	Wieś	11	88	1	377
	Miasto do 20 tys.	18	82		141
	20-100 tys.	25	74	1	177
	101-500 tys.	31	65	4	157
	501 tys. i więcej mieszk.	36	63	1	107
Wykształcenie	Podstawowe	13	84	3	201
	Zasadnicze zawodowe	8	91	0	247
	Średnie	25	74	2	331
	Wyższe	39	61		179
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	42	58		96
	Średni personel, technicy	29	69	2	38
	Pracownicy adm.-biurowi	30	67	3	72
	Pracownicy usług	20	79	1	53
	Robotnicy wykwalifikowani	13	86	1	103
	Robotnicy niewykwalifik.	17	80	3	42
	Rolnicy		98	2	60
Pracujący na własny rach.	32	68		41	
Bierni zawodowo	Renciści	10	89	2	69
	Emeryci	14	84	2	216
	Uczniowie i studenci	40	60		68
	Bezrobotni	12	88		54
	Gospodynie domowe i inni	20	80		46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	36	64		127
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	19	80	1	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	24	74	2	210
	prywatnym gosp. rolnym	1	97	2	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	13	87		122
	501-750	19	79	2	113
	751-1000	20	79	1	155
	1001-1500	19	79	2	170
	Powyżej 1500 zł	35	63	1	158
Ocena własnych war. mater.	Złe	15	83	2	154
	Średnie	19	79	1	408
	Dobre	24	75	1	395
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	27	70	3	53
	Raz w tygodniu	18	80	1	472
	1-2 razy w miesiącu	21	78	1	146
	Kilka razy w roku	21	78	1	190
	W ogóle nie uczestniczy	27	71	2	98
Poglądy polityczne	Lewica	28	72	0	149
	Centrum	27	72	1	276
	Prawica	18	80	2	307
	Trudno powiedzieć	12	87	1	226

Tabela 3

		Czy zna Pan(i) osobiście wyznawców judaizmu?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		13	85	1	958
Płeć	Mężczyźni	16	83	2	448
	Kobiety	11	87	1	510
Wiek	18-24 lata	18	82	1	120
	25-34	10	89	1	175
	35-44	17	80	3	154
	45-54	17	82	2	146
	55-64	14	85	1	186
	65 lat i więcej	8	91	1	176
Miejsce zamieszkania	Wieś	5	94	1	377
	Miasto do 20 tys.	14	85	1	141
	20-100 tys.	15	85	0	177
	101-500 tys.	20	76	3	157
	501 tys. i więcej mieszk.	29	69	2	107
Wykształcenie	Podstawowe	11	86	2	201
	Zasadnicze zawodowe	5	94	0	247
	Średnie	13	85	2	331
	Wyższe	27	72	1	179
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	31	68	1	96
	Średni personel, technicy	19	79	2	38
	Pracownicy adm.-biurowi	17	79	4	72
	Pracownicy usług	16	83	1	53
	Robotnicy wykwalifikowani	8	91	1	103
	Robotnicy niewykwalifik.	4	96		42
	Rolnicy		98	2	60
Bierni zawodowo	Pracujący na własny rach.	20	78	2	41
	Renciści	8	90	2	69
	Emeryci	9	90	1	216
	Uczniowie i studenci	22	78		68
	Bezrobotni	18	82		54
Pracuje w:	Gospodynie domowe i inni	5	93	2	46
	inst. państw., publicznej	21	78	1	127
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	11	87	1	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	19	79	2	210
Dochody na jedną osobę	prywatnym gosp. rolnym	1	97	2	59
	Do 500 zł	8	92		122
	501-750	11	87	2	113
	751-1000	8	91	2	155
	1001-1500	11	88	1	170
Ocena własnych war. mater.	Powyżej 1500 zł	28	70	2	158
	Złe	13	87		154
	Średnie	14	84	2	408
Udział w prakt. religijnych	Dobre	13	86	1	395
	Kilka razy w tygodniu	21	76	3	53
	Raz w tygodniu	11	88	2	472
	1-2 razy w miesiącu	13	86	1	146
	Kilka razy w roku	18	80	1	190
Poglądy polityczne	W ogóle nie uczestniczy	14	86		98
	Lewica	20	79	0	149
	Centrum	18	81	1	276
	Prawica	12	86	2	307
	Trudno powiedzieć	5	94	1	226

Tabela 4

		Czy zna Pan(i) osobiście muzułmanów ?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		13	86	1	956
Płeć	Mężczyźni	16	83	1	447
	Kobiety	11	89	1	510
Wiek	18-24 lata	20	79	1	120
	25-34	16	84		175
	35-44	21	78	1	154
	45-54	11	88	1	145
	55-64	12	88	1	186
	65 lat i więcej	4	96	1	176
Miejsce zamieszkania	Wieś	9	91	0	375
	Miasto do 20 tys.	7	92	1	141
	20-100 tys.	19	81		177
	101-500 tys.	17	80	3	157
	501 tys. i więcej mieszk.	23	77		107
Wykształcenie	Podstawowe	8	90	3	201
	Zasadnicze zawodowe	7	92	0	247
	Średnie	15	85	0	330
	Wyższe	26	74		179
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	27	73		96
	Średni personel, technicy	24	76		38
	Pracownicy adm.-biurowi	18	81	1	72
	Pracownicy usług	18	81	1	53
	Robotnicy wykwalifikowani	6	93	1	103
	Robotnicy niewykwalifik.	10	90		42
	Rolnicy	9	89	2	60
Pracujący na własny rach.	31	69		41	
Bierni zawodowo	Renciści	6	93	2	69
	Emeryci	7	93	1	215
	Uczniowie i studenci	18	82		68
	Bezrobotni	17	82	1	54
	Gospodynie domowe i inni	7	93		46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	19	81		127
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	13	86	1	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	20	79	1	210
	prywatnym gosp. rolnym	10	88	2	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	11	89		122
	501-750	7	91	2	113
	751-1000	12	86	1	155
	1001-1500	11	89		169
	Powyżej 1500 zł	29	71		158
Ocena własnych war. mater.	Złe	12	88		154
	Średnie	9	90	1	408
	Dobre	18	81	0	394
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	9	91		51
	Raz w tygodniu	10	89	1	472
	1-2 razy w miesiącu	20	80	1	146
	Kilka razy w roku	18	81	0	190
	W ogóle nie uczestniczy	15	85		98
Poglądy polityczne	Lewica	16	84	0	149
	Centrum	19	81	0	276
	Prawica	13	86	1	305
	Trudno powiedzieć	7	93	1	226

Tabela 5

		Czy zna Pan(i) osobiście buddystów?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		8	91	1	958
Płeć	Mężczyźni	8	91	1	448
	Kobiety	8	91	1	510
Wiek	18-24 lata	14	86	1	120
	25-34	10	89	1	175
	35-44	9	90	2	154
	45-54	8	90	2	146
	55-64	6	94	1	186
	65 lat i więcej	5	94	2	176
Miejsce zamieszkania	Wieś	3	96	1	377
	Miasto do 20 tys.	7	93		141
	20-100 tys.	10	90		177
	101-500 tys.	12	84	4	157
	501 tys. i więcej mieszk.	17	81	1	107
Wykształcenie	Podstawowe	7	90	3	201
	Zasadnicze zawodowe	2	97	0	247
	Średnie	12	87	1	331
	Wyższe	11	89		179
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	15	85		96
	Średni personel, technicy	10	88	2	38
	Pracownicy adm.-biurowi	14	83	3	72
	Pracownicy usług	11	88	1	53
	Robotnicy wykwalifikowani	1	98	1	103
	Robotnicy niewykwalifik.	5	95		42
	Rolnicy		98	2	60
Pracujący na własny rach.	12	88		41	
Bierni zawodowo	Renciści	3	95	2	69
	Emeryci	5	93	2	216
	Uczniowie i studenci	17	83		68
	Bezrobotni	16	84		54
	Gospodynie domowe i inni	8	92		46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	11	89		127
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	11	88	1	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	9	90	2	210
	prywatnym gosp. rolnym	1	97	2	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	7	93		122
	501-750	8	91	1	113
	751-1000	10	88	1	155
	1001-1500	4	94	2	170
	Powyżej 1500 zł	15	84	1	158
Ocena własnych war. mater.	Złe	8	90	1	154
	Średnie	6	93	1	408
	Dobre	11	88	1	395
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	7	91	3	53
	Raz w tygodniu	6	93	1	472
	1-2 razy w miesiącu	5	94	1	146
	Kilka razy w roku	12	88	1	190
	W ogóle nie uczestniczy	15	83	2	98
Poglądy polityczne	Lewica	11	88	0	149
	Centrum	9	91	1	276
	Prawica	8	90	2	307
	Trudno powiedzieć	6	93	1	226

Tabela 6

		Czy zna Pan(i) osobiście świadków Jehowy ?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		60	39	1	958
Płeć	Mężczyźni	59	41	1	448
	Kobiety	61	38	1	510
Wiek	18-24 lata	60	40	1	120
	25-34	58	42	1	175
	35-44	72	27	1	154
	45-54	66	33	1	146
	55-64	58	41	1	186
	65 lat i więcej	47	50	2	176
Miejsce zamieszkania	Wieś	58	41	1	377
	Miasto do 20 tys.	63	37		141
	20-100 tys.	66	34		177
	101-500 tys.	58	38	4	157
	501 tys. i więcej mieszk.	53	46	1	107
Wykształcenie	Podstawowe	52	45	3	201
	Zasadnicze zawodowe	55	45	0	247
	Średnie	64	35	1	331
	Wyższe	67	33		179
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	68	32		96
	Średni personel, technicy	73	27		38
	Pracownicy adm.-biurowi	71	27	3	72
	Pracownicy usług	67	31	1	53
	Robotnicy wykwalifikowani	64	35	1	103
	Robotnicy niewykwalifik.	61	39		42
	Rolnicy	50	47	3	60
Pracujący na własny rach.	63	37		41	
Bierni zawodowo	Renciści	49	50	2	69
	Emeryci	52	47	1	216
	Uczniowie i studenci	59	41		68
	Bezrobotni	61	39		54
	Gospodynie domowe i inni	58	42		46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	70	30		127
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	64	35	1	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	64	34	1	210
	prywatnym gosp. rolnym	55	43	2	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	56	44		122
	501-750	66	33	1	113
	751-1000	65	33	2	155
	1001-1500	61	38	1	170
	Powyżej 1500 zł	65	35	1	158
Ocena własnych war. mater.	Złe	56	43	1	154
	Średnie	59	39	1	408
	Dobre	61	38	1	395
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	58	42		53
	Raz w tygodniu	58	41	1	472
	1-2 razy w miesiącu	62	37	1	146
	Kilka razy w roku	64	35	1	190
	W ogóle nie uczestniczy	57	42	2	98
Poglądy polityczne	Lewica	67	32	0	149
	Centrum	61	39	0	276
	Prawica	60	38	1	307
	Trudno powiedzieć	52	46	1	226

Tabela 7

		Czy zna Pan(i) osobiście członków wspólnoty Hare Kryszna?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		4	94	1	957
Płeć	Mężczyźni	5	94	2	447
	Kobiety	4	95	1	510
Wiek	18-24 lata	3	95	2	120
	25-34	7	93	1	175
	35-44	7	92	1	154
	45-54	5	93	2	146
	55-64	3	97	1	186
	65 lat i więcej	3	95	2	176
Miejsce zamieszkania	Wieś	2	96	1	376
	Miasto do 20 tys.	6	94		141
	20-100 tys.	4	95	1	177
	101-500 tys.	6	90	4	157
	501 tys. i więcej mieszk.	7	92	1	107
Wykształcenie	Podstawowe	6	91	3	201
	Zasadnicze zawodowe	2	97	1	246
	Średnie	4	94	2	331
	Wyższe	5	95		179
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	5	95		96
	Średni personel, technicy	4	96		38
	Pracownicy adm.-biurowi	7	90	3	72
	Pracownicy usług	2	96	1	53
	Robotnicy wykwalifikowani	7	91	2	103
	Robotnicy niewykwalifik.	4	96		42
	Rolnicy		97	3	60
Pracujący na własny rach.	10	90		41	
Bierni zawodowo	Renciści		98	2	69
	Emeryci	3	95	2	216
	Uczniowie i studenci		99	1	68
	Bezrobotni	13	87	1	53
	Gospodynie domowe i inni	6	94		46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	5	95		127
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	6	93	1	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	7	91	2	210
	prywatnym gosp. rolnym	1	97	2	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	5	95		122
	501-750	5	93	2	113
	751-1000	4	94	2	155
	1001-1500	4	95	2	169
	Powyżej 1500 zł	6	92	1	158
Ocena własnych war. mater.	Złe	6	94		154
	Średnie	4	94	2	408
	Dobre	4	94	2	395
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu		97	3	53
	Raz w tygodniu	4	95	2	472
	1-2 razy w miesiącu	3	96	1	145
	Kilka razy w roku	7	92	1	190
	W ogóle nie uczestniczy	6	93	1	98
Poglądy polityczne	Lewica	5	94	1	149
	Centrum	7	92	1	276
	Prawica	3	95	2	307
	Trudno powiedzieć	2	96	1	226

Tabela 8. Akceptacja pełnienia różnych ról społecznych przez wyznawców prawosławia

		Niewyrażający akceptacji	Wyrażający akceptację pełnienia:				Średnia	Liczba osób
			jednej roli	dwóch ról	trzech ról	czterech ról		
		%	%	%	%	%		
Ogółem		4	1	3	22	69	3,51	960
Płeć	Mężczyźni	2	1	3	18	76	3,65	450
	Kobiety	6	1	3	26	63	3,38	510
Wiek	18-24 lata	1	1	6	22	70	3,57	120
	25-34	2	1	1	17	80	3,73	175
	35-44	1	1	3	19	75	3,67	154
	45-54	3	1	2	27	67	3,55	147
	55-64	4	1	2	23	70	3,55	186
	65 lat i więcej	14	3	5	25	54	3,02	177
Miejsce zamieszkania	Wieś	5	2	3	27	62	3,39	377
	Miasto do 20 tys.	3		4	21	72	3,59	141
	20-100 tys.	2	0	4	20	73	3,63	177
	101-500 tys.	8	0	1	18	72	3,45	158
	501 tys. i więcej mieszk.	2	2	4	14	79	3,67	107
Wykształcenie	Podstawowe	13	3	3	24	58	3,11	201
	Zasadnicze zawodowe	4	2	4	26	64	3,44	247
	Średnie	1	1	4	21	73	3,66	332
	Wyższe	2		1	16	82	3,75	179
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	1			18	81	3,79	96
	Średni personel, technicy	3		2	14	81	3,71	38
	Pracownicy adm.-biurowi	1		1	11	86	3,82	72
	Pracownicy usług	1		1	19	78	3,73	53
	Robotnicy wykwalifikowani	2		4	20	75	3,66	104
	Robotnicy niewykwalifik.	1	4	11	17	67	3,44	42
	Rolnicy	7	2		45	46	3,22	60
	Pracujący na własny rach.	2	2		20	76	3,67	41
Bierni zawodowo	Renciści	11	3	1	19	67	3,29	69
	Emeryci	9	2	5	26	58	3,21	217
	Uczniowie i studenci	1	2	9	24	65	3,50	68
	Bezrobotni	2		6	23	69	3,56	54
	Gospodynie domowe i inni	2		2	23	74	3,66	46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	1	1	4	18	76	3,66	129
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	4		4	19	74	3,60	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	1		0	14	85	3,82	210
	prywatnym gosp. rolnym	5	4		44	47	3,23	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	1	2	2	25	70	3,60	122
	501-750	4	2	4	19	71	3,51	113
	751-1000	7	0	3	20	69	3,44	155
	1001-1500	5	0	3	26	66	3,48	170
	Powyżej 1500 zł	0	1	2	13	83	3,77	158
Ocena własnych war. mater.	Złe	7	2	3	24	64	3,36	154
	Średnie	6	1	4	22	67	3,44	410
	Dobre	2	1	2	22	73	3,63	395
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	5	3	7	25	60	3,32	53
	Raz w tygodniu	5	1	4	26	65	3,44	473
	1-2 razy w miesiącu	4	1	2	23	69	3,54	146
	Kilka razy w roku	3		2	14	80	3,68	190
	W ogóle nie uczestniczy	5	1	2	17	74	3,53	99
Poglądy polityczne	Lewica	3		2	10	85	3,73	149
	Centrum	2	1	3	21	73	3,62	276
	Prawica	6	1	3	25	66	3,43	307
	Trudno powiedzieć	6	2	5	28	59	3,33	228

Tabela 9. Akceptacja pełnienia różnych ról społecznych przez protestantów

		Niewyrażający akceptacji	Wyrażający akceptację pełnienia:				Średnia	Liczba osób
			jednej roli	dwóch ról	trzech ról	czterech ról		
		%	%	%	%	%		
Ogółem		12	1	3	24	60	3,18	960
Płeć	Mężczyźni	10	1	3	22	64	3,29	450
	Kobiety	14	1	3	25	56	3,08	510
Wiek	18-24 lata	7		7	26	60	3,32	120
	25-34	9	1	2	20	68	3,38	175
	35-44	8		4	24	63	3,34	154
	45-54	8		3	32	57	3,31	147
	55-64	12	2	2	22	61	3,19	186
	65 lat i więcej	26	3	3	21	48	2,60	177
Miejsce zamieszkania	Wieś	18	1	3	29	49	2,89	377
	Miasto do 20 tys.	6	1	6	27	61	3,35	141
	20-100 tys.	8	1	3	19	69	3,40	177
	101-500 tys.	12	1	3	17	66	3,23	158
	501 tys. i więcej mieszk.	6	1	3	17	73	3,51	107
Wykształcenie	Podstawowe	26	1	3	19	51	2,67	201
	Zasadnicze zawodowe	14	2	2	29	52	3,02	247
	Średnie	7	1	4	25	64	3,37	332
	Wyższe	3		5	20	72	3,60	179
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	3		5	25	67	3,53	96
	Średni personel, technicy	10		4	9	77	3,44	38
	Pracownicy adm.-biurowi	2		1	18	79	3,71	72
	Pracownicy usług	8	3		20	70	3,41	53
	Robotnicy wykwalifikowani	5	1	4	23	67	3,45	104
	Robotnicy niewykwalifik.	16	5	3	14	62	3,02	42
	Rolnicy	28			43	28	2,44	60
	Pracujący na własny rach.	11			19	71	3,39	41
Bierni zawodowo	Renciści	24	1	3	21	51	2,75	69
	Emeryci	21	3	3	23	51	2,80	217
	Uczniowie i studenci	6		11	27	56	3,26	68
	Bezrobotni	8		3	37	52	3,27	54
	Gospodynie domowe i inni	2		3	25	70	3,61	46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	8	1	5	21	66	3,37	129
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	5	3	4	22	67	3,44	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	5	1	2	17	76	3,58	210
	prywatnym gosp. rolnym	32		1	43	24	2,27	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	14	2	2	31	52	3,05	122
	501-750	16	1	2	20	61	3,08	113
	751-1000	16	2	4	22	56	3,01	155
	1001-1500	9	1	4	27	59	3,27	170
	Powyżej 1500 zł	5	1	4	15	76	3,56	158
Ocena własnych war. mater.	Złe	22	1	1	17	58	2,88	154
	Średnie	11	1	4	24	59	3,19	410
	Dobre	9	1	4	26	61	3,28	395
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	10		8	34	47	3,07	53
	Raz w tygodniu	15	2	4	25	53	2,99	473
	1-2 razy w miesiącu	11	1	3	24	61	3,22	146
	Kilka razy w roku	4	1	1	20	74	3,58	190
	W ogóle nie uczestniczy	13		1	17	69	3,28	99
Poglądy polityczne	Lewica	8	1	5	15	71	3,39	149
	Centrum	9	2	3	20	66	3,32	276
	Prawica	12	1	3	31	53	3,14	307
	Trudno powiedzieć	19	0	3	24	53	2,91	228

Tabela 10. Akceptacja pełnienia różnych ról społecznych przez wyznawców judaizmu

		Niewyrażający akceptacji	Wyrażający akceptację pełnienia:				Średnia	Liczba osób
			jednej roli	dwóch ról	trzech ról	czterech ról		
		%	%	%	%	%		
Ogółem		11	2	5	26	55	3,13	960
Płeć	Mężczyźni	8	2	5	25	60	3,27	450
	Kobiety	14	2	5	27	52	3,01	510
Wiek	18-24 lata	6	2	4	29	59	3,34	120
	25-34	7	1	5	24	63	3,36	175
	35-44	8	1	6	26	60	3,28	154
	45-54	9	2	4	32	53	3,17	147
	55-64	13	1	6	22	57	3,10	186
	65 lat i więcej	20	5	6	27	42	2,64	177
Miejsce zamieszkania	Wieś	15	1	6	31	46	2,91	377
	Miasto do 20 tys.	4	4	8	27	58	3,32	141
	20-100 tys.	8	3	3	21	65	3,32	177
	101-500 tys.	12	2	5	21	60	3,14	158
	501 tys. i więcej mieszk.	9	2	3	24	64	3,32	107
Wykształcenie	Podstawowe	21	4	4	24	47	2,70	201
	Zasadnicze zawodowe	15	2	9	25	49	2,91	247
	Średnie	7	1	3	29	59	3,32	332
	Wyższe	1	1	5	26	67	3,58	179
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	2		6	23	69	3,57	96
	Średni personel, technicy	5	3	3	22	67	3,43	38
	Pracownicy adm.-biurowi	2		2	21	75	3,66	72
	Pracownicy usług	11		2	25	61	3,26	53
	Robotnicy wykwalifikowani	5	3	6	19	68	3,41	104
	Robotnicy niewykwalifik.	10	2	8	16	65	3,24	42
	Rolnicy	30		7	39	25	2,29	60
	Pracujący na własny rach.	9			31	60	3,33	41
Bierni zawodowo	Renciści	27	3	7	20	44	2,52	69
	Emeryci	16	5	4	31	43	2,80	217
	Uczniowie i studenci	5	2	5	32	56	3,32	68
	Bezrobotni	6	2	9	39	44	3,12	54
	Gospodynie domowe i inni	6		10	15	69	3,41	46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	5	2	6	21	67	3,44	129
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	6	2	6	25	61	3,33	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	4	1	3	19	73	3,55	210
	prywatnym gosp. rolnym	31		9	41	20	2,19	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	18	2	7	24	49	2,86	122
	501-750	9	3	11	21	56	3,13	113
	751-1000	14	2	3	29	52	3,04	155
	1001-1500	9	2	6	29	54	3,17	170
	Powyżej 1500 zł	5	0	4	21	70	3,52	158
Ocena własnych war. mater.	Złe	16	7	4	21	52	2,86	154
	Średnie	13	1	6	27	54	3,08	410
	Dobre	7	1	5	28	59	3,29	395
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	8	4	7	31	50	3,13	53
	Raz w tygodniu	15	2	6	30	48	2,93	473
	1-2 razy w miesiącu	6	4	6	25	59	3,27	146
	Kilka razy w roku	7	2	1	23	67	3,42	190
	W ogóle nie uczestniczy	11		4	16	69	3,33	99
Poglądy polityczne	Lewica	8	1	4	18	70	3,41	149
	Centrum	7	2	5	26	60	3,30	276
	Prawica	11	4	5	30	50	3,03	307
	Trudno powiedzieć	17	2	6	28	47	2,88	228

Tabela 11. Akceptacja pełnienia różnych ról społecznych przez buddystów

		Niewyrażający akceptacji	Wyrażający akceptację pełnienia:				Średnia	Liczba osób
			jednej roli	dwoch ról	trzech ról	czterech ról		
		%	%	%	%	%		
Ogółem		19	2	3	28	48	2,85	960
Płeć	Mężczyźni	17	2	2	25	55	3,00	450
	Kobiety	21	2	4	32	42	2,72	510
Wiek	18-24 lata	9	2	1	28	61	3,31	120
	25-34	10	1	6	26	57	3,17	175
	35-44	11	1	3	32	52	3,14	154
	45-54	18	2	2	37	42	2,81	147
	55-64	20	2	2	27	49	2,83	186
	65 lat i więcej	41	2	2	23	32	2,04	177
Miejsce zamieszkania	Wieś	25	2	3	33	38	2,56	377
	Miasto do 20 tys.	13	1	3	29	53	3,08	141
	20-100 tys.	13	4	1	20	61	3,13	177
	101-500 tys.	19		4	24	53	2,92	158
	501 tys. i więcej mieszk.	14		5	31	50	3,03	107
Wykształcenie	Podstawowe	30	1	3	21	45	2,50	201
	Zasadnicze zawodowe	27	2	1	29	41	2,55	247
	Średnie	13	2	2	32	51	3,07	332
	Wyższe	6	1	7	29	56	3,27	179
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	6	1	8	31	55	3,28	96
	Średni personel, technicy	6	5	7	25	56	3,20	38
	Pracownicy adm.-biurowi	2	2	1	34	60	3,48	72
	Pracownicy usług	14		2	31	53	3,07	53
	Robotnicy wykwalifikowani	13		4	28	55	3,12	104
	Robotnicy niewykwalifik.	26		3	17	55	2,75	42
	Rolnicy	39	2	2	37	21	1,98	60
Pracujący na własny rach.	12			35	53	3,16	41	
Bierni zawodowo	Renciści	36	5		23	36	2,18	69
	Emeryci	33	2	3	26	37	2,34	217
	Uczniowie i studenci	9	3	1	25	61	3,26	68
	Bezrobotni	8	2	7	34	49	3,14	54
	Gospodynie domowe i inni	11			27	61	3,28	46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	12	3	5	28	52	3,04	129
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	11		3	33	53	3,17	85
	sekt. prywat. poza rolnict.	8		3	28	61	3,36	210
	prywatnym gosp. rolnym	42	2	2	34	19	1,86	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	22	1	2	30	46	2,77	122
	501-750	17	3	5	29	46	2,83	113
	751-1000	22	1	1	28	48	2,78	155
	1001-1500	17	3	3	35	44	2,86	170
	Powyżej 1500 zł	11	1	5	25	58	3,19	158
Ocena własnych war. mater.	Złe	32		3	21	44	2,46	154
	Średnie	19	1	3	29	48	2,86	410
	Dobre	14	3	3	31	50	3,00	395
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	24	5	6	27	38	2,51	53
	Raz w tygodniu	26	2	3	29	40	2,55	473
	1-2 razy w miesiącu	12	1	4	35	49	3,08	146
	Kilka razy w roku	8	1	1	28	62	3,34	190
	W ogóle nie uczestniczy	13	1	3	19	65	3,21	99
Poglądy polityczne	Lewica	17	1	2	22	57	3,00	149
	Centrum	13	1	4	26	56	3,12	276
	Prawica	22	2	2	32	42	2,69	307
	Trudno powiedzieć	23	2	4	30	42	2,66	228

Tabela 12. Akceptacja pełnienia różnych ról społecznych przez świadków Jehowy

		Niewyrażający akceptacji	Wyrażający akceptację pełnienia:				Średnia	Liczba osób
			jednej roli	dwóch ról	trzech ról	czterech ról		
		%	%	%	%	%		
Ogółem		14	1	4	36	45	2,97	960
Płeć	Mężczyźni	13	1	5	31	51	3,06	450
	Kobiety	15	2	4	40	40	2,88	510
Wiek	18-24 lata	12	2	5	39	41	2,95	120
	25-34	11	0	4	35	50	3,14	175
	35-44	6	1	6	33	55	3,32	154
	45-54	12	3	4	39	43	2,98	147
	55-64	13	1	3	37	46	3,03	186
	65 lat i więcej	28	1	5	31	34	2,42	177
Miejsce zamieszkania	Wieś	15	1	5	39	41	2,90	377
	Miasto do 20 tys.	11	1	4	34	50	3,12	141
	20-100 tys.	8	2	3	33	53	3,21	177
	101-500 tys.	18		5	34	42	2,82	158
	501 tys. i więcej mieszk.	17	4	4	32	44	2,80	107
Wykształcenie	Podstawowe	25	2	3	28	43	2,62	201
	Zasadnicze zawodowe	14	2	4	34	45	2,94	247
	Średnie	10	1	4	40	45	3,11	332
	Wyższe	9	1	6	38	47	3,12	179
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	7	2	8	36	48	3,14	96
	Średni personel, technicy	10		6	32	52	3,16	38
	Pracownicy adm.-biurowi	5		1	40	54	3,38	72
	Pracownicy usług	9	4	8	36	43	2,98	53
	Robotnicy wykwalifikowani	9	1	6	26	58	3,24	104
	Robotnicy niewykwalifik.	14		3	25	59	3,15	42
	Rolnicy	17	3	5	52	24	2,63	60
	Pracujący na własny rach.	8	3	4	40	45	3,09	41
Bierni zawodowo	Renciści	29	3	2	29	38	2,45	69
	Emeryci	20	0	4	39	36	2,71	217
	Uczniowie i studenci	17	4	4	39	36	2,74	68
	Bezrobotni	10		1	35	54	3,22	54
	Gospodynie domowe i inni	10			28	62	3,33	46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	11	1	6	34	48	3,06	129
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	9		5	34	52	3,20	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	6	2	5	31	56	3,30	210
	prywatnym gosp. rolnym	19	3	5	53	20	2,52	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	15		1	38	46	3,00	122
	501-750	11	1	5	34	48	3,06	113
	751-1000	12	2	2	30	55	3,14	155
	1001-1500	14	0	8	41	36	2,84	170
	Powyżej 1500 zł	12	3	5	34	46	2,99	158
Ocena własnych war. mater.	Złe	17	2	2	32	48	2,92	154
	Średnie	14	1	4	36	45	2,96	410
	Dobre	12	1	5	37	44	2,99	395
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	28	2	8	45	16	2,20	53
	Raz w tygodniu	16	1	5	37	41	2,85	473
	1-2 razy w miesiącu	10	0	3	42	45	3,11	146
	Kilka razy w roku	8	3	2	32	55	3,23	190
	W ogóle nie uczestniczy	10	1	6	23	60	3,22	99
Poglądy polityczne	Lewica	13	0	1	30	55	3,15	149
	Centrum	11	0	5	34	49	3,12	276
	Prawica	15	1	5	41	38	2,86	307
	Trudno powiedzieć	17	3	4	33	42	2,79	228

Tabela 13. Akceptacja pełnienia różnych ról społecznych przez muzułmanów

		Niewyrażający akceptacji	Wyrażający akceptację pełnienia:				Średnia	Liczba osób
			jednej roli	dwóch ról	trzech ról	czterech ról		
		%	%	%	%	%		
Ogółem		19	3	6	33	39	2,70	960
Płeć	Mężczyźni	18	2	5	28	46	2,81	450
	Kobiety	20	3	7	38	33	2,61	510
Wiek	18-24 lata	10	1	5	41	43	3,06	120
	25-34	13	2	6	35	43	2,94	175
	35-44	14	2	6	35	42	2,90	154
	45-54	17	5	4	39	35	2,69	147
	55-64	20	3	7	26	43	2,69	186
	65 lat i więcej	37	3	7	26	28	2,06	177
Miejsce zamieszkania	Wieś	24	3	5	35	33	2,50	377
	Miasto do 20 tys.	15	1	7	34	43	2,90	141
	20-100 tys.	16	3	7	25	48	2,87	177
	101-500 tys.	18	2	5	34	40	2,76	158
	501 tys. i więcej mieszk.	16	3	6	36	39	2,79	107
Wykształcenie	Podstawowe	28	1	5	25	41	2,49	201
	Zasadnicze zawodowe	21	3	6	28	42	2,66	247
	Średnie	16	2	5	39	37	2,79	332
	Wyższe	12	4	9	37	37	2,83	179
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	10	3	11	39	37	2,89	96
	Średni personel, technicy	17		3	42	39	2,86	38
	Pracownicy adm.-biurowi	8	1	9	40	42	3,05	72
	Pracownicy usług	21	3	3	31	42	2,69	53
	Robotnicy wykwalifikowani	6	1	9	33	52	3,23	104
	Robotnicy niewykwalifik.	17	5		31	47	2,86	42
	Rolnicy	30	7	3	37	23	2,17	60
Pracujący na własny rach.	13	5		40	42	2,93	41	
Bierni zawodowo	Renciści	38	4	4	19	35	2,08	69
	Emeryci	31	3	6	28	32	2,29	217
	Uczniowie i studenci	9	1	5	47	37	3,02	68
	Bezrobotni	16		9	30	45	2,89	54
	Gospodynie domowe i inni	14	3	5	24	54	3,02	46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	15	2	10	35	39	2,81	129
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	8	1	3	42	45	3,16	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	11	3	6	34	46	3,02	210
	prywatnym gosp. rolnym	32	8	3	39	19	2,07	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	22	3	4	34	37	2,60	122
	501-750	16	5	10	28	41	2,72	113
	751-1000	25	2	8	30	35	2,50	155
	1001-1500	16	2	4	39	39	2,82	170
	Powyżej 1500 zł	14	3	8	33	42	2,86	158
Ocena własnych war. mater.	Złe	28	5	3	23	41	2,43	154
	Średnie	18	2	6	32	42	2,77	410
	Dobre	17	2	8	38	35	2,74	395
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	21	7	8	33	31	2,45	53
	Raz w tygodniu	24	3	7	32	33	2,47	473
	1-2 razy w miesiącu	14	1	7	40	39	2,89	146
	Kilka razy w roku	13	1	3	33	50	3,06	190
	W ogóle nie uczestniczy	14	4	5	26	51	2,96	99
Poglądy polityczne	Lewica	14	3	6	33	44	2,88	149
	Centrum	14	3	6	31	47	2,95	276
	Prawica	25	3	7	35	31	2,44	307
	Trudno powiedzieć	22	2	4	34	38	2,64	228

Tabela 14. Akceptacja pełnienia różnych ról społecznych przez członków wspólnoty Hare Kryszna

		Niewyrażający akceptacji	Wyrażający akceptację pełnienia:				Średnia	Liczba osób
			jednej roli	dwóch ról	trzech ról	czterech ról		
		%	%	%	%	%		
Ogółem		38	1	2	26	32	2,13	960
Płeć	Mężczyźni	36	0	2	23	38	2,26	450
	Kobiety	40	2	2	28	27	2,00	510
Wiek	18-24 lata	32	1	1	31	35	2,37	120
	25-34	27	1	1	34	38	2,55	175
	35-44	23	3	4	28	43	2,65	154
	45-54	38		1	33	27	2,11	147
	55-64	45	1	4	19	31	1,91	186
	65 lat i więcej	60	3	2	16	20	1,33	177
Miejsce zamieszkania	Wieś	45	1	1	28	25	1,87	377
	Miasto do 20 tys.	30	4	1	26	40	2,42	141
	20-100 tys.	35	0	5	21	38	2,28	177
	101-500 tys.	38	1	3	23	34	2,13	158
	501 tys. i więcej mieszk.	31		3	31	35	2,39	107
Wykształcenie	Podstawowe	52	2	2	14	30	1,67	201
	Zasadnicze zawodowe	47	1	1	24	27	1,82	247
	Średnie	31	1	2	32	35	2,39	332
	Wyższe	24	2	4	32	37	2,56	179
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	21	2	6	36	35	2,62	96
	Średni personel, technicy	20	2	6	31	41	2,70	38
	Pracownicy adm.-biurowi	22	1	2	33	41	2,70	72
	Pracownicy usług	40	3		32	25	1,98	53
	Robotnicy wykwalifikowani	35		3	22	40	2,30	104
	Robotnicy niewykwalifik.	31			20	49	2,55	42
	Rolnicy	59		3	27	11	1,31	60
	Pracujący na własny rach.	14			42	44	3,03	41
Bierni zawodowo	Renciści	63	1		8	28	1,36	69
	Emeryci	53	3	2	19	23	1,55	217
	Uczniowie i studenci	31	2		32	36	2,41	68
	Bezrobotni	32			29	39	2,44	54
	Gospodynie domowe i inni	27		8	34	31	2,41	46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	32	1	3	30	34	2,32	129
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	21	1	3	36	40	2,73	85
	sekt. prywat. poza rolnict.	25	1	2	29	43	2,62	210
	prywatnym gosp. rolnym	61			28	10	1,26	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	41		4	23	31	2,03	122
	501-750	44	1	4	22	29	1,90	113
	751-1000	37	1		26	36	2,23	155
	1001-1500	40	2	2	26	30	2,02	170
	Powyżej 1500 zł	23	2	5	33	37	2,58	158
Ocena własnych war. mater.	Złe	50	1		19	31	1,81	154
	Średnie	39	1	4	25	32	2,11	410
	Dobre	33	2	2	31	32	2,26	395
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	51	6	4	24	16	1,48	53
	Raz w tygodniu	47	1	2	23	27	1,83	473
	1-2 razy w miesiącu	30	2	2	33	33	2,39	146
	Kilka razy w roku	26	1	2	31	41	2,59	190
	W ogóle nie uczestniczy	27	1	5	24	44	2,58	99
Poglądy polityczne	Lewica	34		2	33	31	2,26	149
	Centrum	30	2	2	25	41	2,45	276
	Prawica	40	2	2	27	29	2,02	307
	Trudno powiedzieć	47	1	3	22	26	1,79	228